

SOCIJALNI POLOŽAJ SVEĆENIKA

Franjo JURAK

Ovu temu iznosim u dva dijela: Prvo: općenito položaj svećenika u svijetu i u zajednici Božjega naroda, njegov odnos s ljudima u Crkvi i izvan Crkve. Drugo: ekonomski položaj svećenika danas kao i problematika koja je s time u vezi. Smatram da je potrebno da ovaj referat ima dva dijela: jedan teoretski, a drugi više praktični. Drugi dio teme, tj. ekonomski aspekt, ne može se pravo shvatiti i odrediti bez prvoga dijela. Jedino na ispravnim načelima i sociološkim i psihološkim istraživanjima mogu se povući smjernice za ekonomski život svećenika danas. U protivnom sve skupa može visjeti u zraku i biti sociološki i psihološki neprobavljivo, kako za svećenika tako i za današnjeg čovjeka s kojim svećenik živi jedan te isti život ili bi barem trebao živjeti takav život.

Stavljam u pitanje jedan i drugi aspekt svećenikova života u svijetu danas, tj. socijalni i ekonomski. Time ukazujem na krizu koja je u tom pogledu nastala i koja se posljednjih dvadeset i pet godina sve više produbljuje poprimajući nepredvidive razmjere. No možda to i nije kriza, već samo nužna evolucionarna stopa u historijskim datostima rasta i izgradnje Kristova tijela. Bilo kako bilo, mi to zovemo krizom, a svaka kriza ima svoje uzroke. Kriza socijalnog i ekonomskog položaja svećenika danas u svijetu ima svoje sociološke i ekonomske uzroke. To će doći više na vidjelo kasnije u razrađivanju same teme. Sada napominjem samo nekoliko općenitih vidova: levitski socijalni položaj svećenika, nerazumijevanje svoga vremena, udaljivanje od svijeta i činjenica da Crkva u ovom pogledu ne može danas dati svećeniku nikakvu sigurnost.¹

U uočavanju navedene krize pomažu nam »signa temporis«, tj. događaji² koji se odvijaju pred našim očima a koje bismo morali znati čitati. Ti znakovi vremena su slijedeći: sve manje zvanja, osobito u gradovima;³ napuštanje svećeničkih redova; traženje fakultativnog celibata;⁴ nelagodno osjećanje svećenika u sadašnjim strukturama;⁵ zajednica ne prihvaća svećenika⁶ itd....

¹ SAGI-BUNIC, TOMISLAV, *Svećenik kome se služi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1970, str. 5. MASSON, G. *Moins de vocations plus de prêtres?*, Cerf 1970, str. 7.

² RETIF, LOUIS, *Retour aux sources de la revision de vie sacerdotale*, La revision de vie sacerdotale, Fleurus, Paris, str. 69....

³ DUQUESNE, J., *Die Priester*, Molden, str. 191 i dalje.

⁴ *Svećenički celibat*, službena anketa crkve u Nizozemskoj, Rijeka 1970, str. 15.

⁵ SELLMAIR J., *Der Priester in der Welt*, KS, str. 5.

⁶ SAGI-BUNIC, T., *Svećenik kome da služi*, KS, str. 5.

⁶ DUQUESNE, J., navedeno djelo, str. 31. SELLMAIR, J., navedeno djelo, str. 9.

Znakovi vremena nešto znače. Kroz njih nam Duh Sveti govori. Poučava nas da ne proklinjemo i osuđujemo taj svijet i te ljude među kojima se tako teško snalazimo, da pokušamo provesti sociološku reviziju⁷ života svećenika danas. Uostalom, potreba revizije nije samo u životu svećenika. Čitav svijet uviđa potrebu revizije, daljnje stope u evoluciji, ali se ujedno i boji.⁸ Taj strah ima svoje psihološke uzroke. To je strah pred novim koje još nismo iskusili i oprobali pa nam stvara nesigurnost.

Jedan od puteva do revizije jest i taj da se zajednički razmišlja, diskutira, slobodno istražuje, iznose mišljenja i ne prikrivaju i zataškaju problemi koji postoje; da se trajno pazi na Božje djelovanje među ljudima, otkrije dopuna spasenjskog misterija, autentično približavanje Spasitelju.⁹ Mislim da je dobro da sam ovdje u uvodu iznio navedene elemente, jer oni omogućavaju slobodniji pristup daljnjoj tematici.

Ovaj je referat temeljen na dekretu *Presbyterorum ordinis* (= PO) i to na poglavljima 3, 20, 21. Time je ujedno i podjela ovoga referata, iznesena na početku, u duhu PO. I dekret PO u pogl. 3 govori najprije o općenitom položaju svećenika u svijetu, a zatim u pogl. 20, 21 progovara o ekonomskoj strani svećenikova života.

I. SOCIJALNI POLOŽAJ SVEĆENIKA U SVIJETU

Slijedit ćemo dekret PO. U pogl. 2 govori se o naravi prezbitera. Odmah iza toga u pogl. 3 Koncil govori o položaju svećenika u svijetu, o konkretnim uvjetima života u kojima svećenici vrše svoju duhovnu službu prema Božjem narodu i čitavom čovječanstvu. To što Koncil uči u 2. pogl. PO, a što će se dalje vidjeti na stranicama ovoga referata nije i ne smije se uzeti kao neki dodatak nauci o službi i životu svećenika, već kao integralni i važni dio te nauke,¹⁰ jer se temelji na sociološkim postavkama suvremene sociološke znanosti. Imajući naime pred očima narav svećeništva i misiju Crkve, potrebno je iz toga ući u ovu pastoralno-sociološku problematiku: stavljanje dotične misije u određeno vrijeme i prostor. Budući da je ta misija univerzalna, kako unutar Crkve tako i izvan Crkve, treba da se odvija među svim ljudima, gdje god oni žive i u kakvim god prilikama žive. To izaziva svojevrsnu napetost u životu svećenika¹¹ ali i upotrebu neprestane evolucije njegovih odnosa u svijetu.¹² O potrebi takve evolucije govori se osobito zadnjih 20 godina, jer se sve tragičnije opaža da je svećenik došao na rub društvenog položaja, iz čega se rađa pitanje: ima li svećenik razlog svog opstanka.¹³

⁷ RETIF, L., navedeno djelo, str. 51.

⁸ LEROY, JEAN, *La révision de vie sacerdotale*, Fleurus, str. 20.

⁹ REBRE, A., *L'Évangile, source de la révision de vie*, La révision de vie sacerdotale, Fleurus, str. 87. i dalje.

¹⁰ FAVALE, A., *I sacerdoti nello spirito del Vaticano II, Elle di ci*, Torino-Leumann, str. 433.

¹¹ PFLIEGLER, M., *Priesterliche Existenz*, Tyrolia-Verlag, str. 111. SELLMAIR, J., navedeno djelo, str. 17.

¹² PO-*Presbyterorum ordinis*, 8, 1. Dokumenti, KS, Zagreb 1970. ŠAGI-BUNIC, T., navedeno djelo str. 45.

¹³ MASI, ROBERTO, *Il sacerdote oggi nella Chiesa e nella società secolarizzata*, Pro sanctitate, str. 21.

U vezi s tom problematikom nastala su dva oprečna mišljenja u promatranju svećenikova položaja u svijetu. Jedan dio svećenstva, osobito starijeg, koji je izrastao u kršćanskom svijetu, uzima svećenika kao čovjeka koji je potpuno »posvećen« Bogu, tako da je sociološki manje ili više odijeljen od ljudi. Posvećen je za kršćane i u isto vrijeme odijeljen od nekršćana. Čovjek potpuno posvećen duhovnome i distanciran od vremenitoga. Drugi dio svećenstva, izrastao u drugim prilikama, u vremenu desakralizacije i sekularizacije, opaža da se svećenik nalazi na rubu društvenog života, da je postao blokiran, izdvojen i to ne, ili barem ne u prvom redu, zbog svoje misije i posvećenja, već zbog socijalnog tipa života koji ne odgovara njegovu vremenu. Njega nisu izdvojili ljudi, nego se sam izdvojio. U sekulariziranom društvu on ne predstavlja nikakvu vrijednost, osim historijsku i muzejsku. Takvi žele svećenika ponajprije kao apostola Božje riječi, evangelizatora, koji se nalazi potpuno među ljudima tako da se od njih ni u čemu ne razlikuje. Prvo je shvaćanje posttridentisko, a drugo poslije II vat. Koncila.¹⁴

Koncil je dakle obrađivao ovu problematiku. Otvorio ju je i ne želi je više zatvoriti. Ne opredjeljuje se ni za jedno mišljenje jer želi ostvariti slobodu istraživanja i evolucije u tom pogledu, da ne bi ponovno došlo do fosilizacije svećenika i njegove službe. Koncil naglašava dva aspekta svećenikova života: posvećenje i misiju, no time svećenika ne odjeljuje sociološki od svijeta. Zato Pavlovu misao: svećenik je »homo segregatus« (Her 5, 1) tumači slijedećim riječima: »Prezbiteri — uzeti između ljudi . . . po svom se zvanju i po ređenju na neki način odabiru unutar Božjega naroda, ali ne da se odijele bilo od njega bilo od ikogoj čovjeka« (PO 3). Time dekret daje opću orijentaciju o kvalifikaciji sociološke svećeničke prisutnosti u svijetu.

Već sam do sada nekoliko puta spomenuo riječ »svijet«. Ovdje treba reći da riječ »svijet« Koncil uzima pozitivno, za razliku od prijašnjih stanovišta kada se taj pojam uzimao negativno, kao skup svega onoga što je Bogu protivno. U koncilskim dokumentima uzima se svijet kao od Boga dana stvarnost, koja u sebi uključuje sve ljude i sva zbivanja a koji ima svoje vrednote i svoju zakonitost (GS 36, 2). Taj naš novi svijet, koji iz temelja ruši naše stare socijalne i ekonomske odnose, valja upoznati. U PO 19 Koncil naglašava intelektualno usavršavanje svećenika, da bi mogao bolje upoznati ovaj svijet.

Zanimljivo je i kod nas pratiti porast stupnja obrazovanja. Ako se usporedi s obrazovanjem prije 30 godina, možemo govoriti o eksploziji obrazovanja. Obvezatno četverogodišnje školovanje prešlo je najprije na osmogodišnje, da zatim sve više zvanja traži dvanaestogodišnje, fakultetsko i postdiplomsko obrazovanje kao i stalno usavršavanje i često doškoloavanje uz rad i po radu. Takav porast obrazovanja uz totalno prisustvo u svijetu omogućava izgradnju novog pogleda na svijet i na njegove vrednote.¹⁵

U posljednjih pedeset godina naglo se mijenja i stav svećenika prema svijetu. Prije se svećenik nije mnogo bavio ovim svijetom. Sve mu se činilo kršćanskim, ili je mislio da to mora biti. U misionarenju poganskih naroda nisu nosili samo vjeru nego i svoju vlastitu kulturu i ci-

¹⁴ MIDALI, M., *Commento ai principali testi conciliari sui presbiteri, I sacerdoti nello spirito del Vaticano II, Elle di ci*, Torino-Leumann, str. 435 i dalje.

¹⁵ LAPLACE, J., *Le prêtre à la recherche de lu-même*, Éditions du Chalet, str. 155.

vilizaciju ne priznajući i ne poštivajući originalne vrednote dotičnih naroda.¹⁶ Po laicizaciji društva svećenici su sve više ulazili u stvarnosti ovoga svijeta. Vojska, ratovi, zatvori, lišenje privilegija... sve je to pomoglo otkriti jednu šokirajuću činjenicu, da živimo pokraj svijeta i svijet pokraj nas, a da se ne poznamo. Rodio se novi svijet znanosti, tehnike, radništva, urbanizacije, socijalizacije kakav nismo ni slijedili, a pogotovo predvidjeli. Takav je svijet trebalo upoznati. No to nije išlo tako lako. Imamo jedan dokumenat iz 1890. g. u kojem kardinal iz Reimsa piše kako nije zgodno, dapače je vrlo opasno, da mladi ljudi, pripravnici za svećenike i svećenici, koji su do sada bili sačuvani od pokvarenosti ovoga svijeta, sada najedanput i bez ikakve pripreve moraju ići u kasarne, gdje ima toliko pokvarenosti i gdje se neće moći oblikovati duh pobožnosti i čistoće srca. Ta škola zapravo i nije bila tako loša. U 1915. g. piše vojnik Teilhard de Chardin, jedan od 25000 svećenika, da je sretan da može na taj način biti sličan drugima i da je na istom nivou kao i drugi ljudi.¹⁷ Upoznavanje svijeta gonilo je sve više Crkvu i svećenike da se istinski obraćaju svijetu, kao Bogu. Takozvana »*conversio ad mundum*«¹⁸ postala je imperativ našega vremena. To traži daljnje logične zaključke: za svećenike nije svijet samo predmet apostolskih interesa, već od Boga dana stvarnost koja ima vlastite zakonitosti. Teološki je nespojivo i protiv duha Evanđelja da se zemaljskim i humanim vrednotama ne prizna njihova autonomija. Prema tome, teološki je nespojiva popričesna molitva na blagdan Srca Isusova u kojoj se traži da preziremo zemaljsko, a ljubimo nebesko. Krist nije bio mrzitelj svijeta, dapače je ustao protiv mrzitelja svijeta. Dakako da ova »*conversio ad mundum*« ne može biti neko popuštanje u moralnom pogledu ili nijekanje vlastitog vjerskog sadržaja. To ne bi nikome koristilo. Svijet ne treba od nas drugo do našu vjeru,¹⁹ u smislu one Kristove riječi: »Ovo se Pismo danas ispunilo na meni.« (Lk 4,20).

»Prezbiteri žive u svijetu među ljudima i opće s njima kao s braćom.« Ove riječi PO 3,1—3 temelje se na poslanici Hebrejima 5,1: »Svaki naime veliki svećenik, uzet između ljudi, postavlja se na korist ljudima u njihovu odnosu s Bogom, da prinosi darove i žrtve za ljude. Taj se je tekst često shvaćao previše jednostrano, u smislu nekog posredništva ili odozdo gore ili odozgo dolje. Takvo se shvaćanje gradi na krivoj viziji odnosa između Boga i čovjeka. Ako Bog želi doći do ljudi, onda mora proći čitavu ljestvicu: Krist, biskupi, svećenici, kršćani i konačno nekršćani. I obratno, ako ljudi trebaju Boga. Tako najednom postoji čitava ljestvica posrednika. Ekleziologija uči drugačije: samo je jedan Posrednik, jedan Svećenik, jedan Prorok, jedan Kralj: Krist. Crkva nije posrednica između Krista i ljudi. Ona je samo sakrament spasenja a to znači: kvasac kršč. spasenja, znak kršč. spasenja, djelotvorni znak spasenja. Ni svećenici nisu posrednici između Krista i ljudi, već članovi Crkve, spašeni u Crkvi po Kristu, zajedno s Crkvom podložni Kristu, članovi Crkve kojima je dopušteno služiti drugima.¹⁹

No ovdje se sada ne radi toliko o problemu posredništva i njegovim sociološkim posljedicama, već o jednoj drugoj stvarnosti. Sličnost

¹⁶ ISTI, str. 156.

¹⁷ DUQUESNE, J., navedeno djelo, str. 50.

¹⁸ LAPLACE, J., navedeno djelo, str. 158.

¹⁹ BOUCHEX, RAYMOND, Des prêtres d'hier aux prêtres de demain, Vocation 251, str. 344.

s Kristom svećenikom traži dublji, trajni i životni kontakt s ljudima, bratski odnos s ljudima. PO 3 kaže: »Tako je i Gospodin Isus, Sin Božji, kao čovjek od Oca poslan k ljudima, stanovao među nama i htio je u svemu biti sličan braći osim u grijehu.« Prisustvo svećenika među ljudima ima svoj temelj i opravdanje u Kristovu svećeništvu i njegovoj inkarnaciji.

Kakva je bila svećenička prisutnost Kristova? Da izvrši svoje poslanje, postao je čovjekom u punom smislu te riječi. Postao je prisutan sociološki i psihološki. Bio je među nama u određenom vremenu i prostoru, u određenoj kulturi i civilizaciji i nije živio neku drugu civilizaciju, nego civilizaciju svojih sugrađana²⁰ (Heb. 2, 17). Ta sociološka prisutnost nije bila konformizam. PO 3 kaže: »osim u grijehu«. Pavao Hebrejima 7, 26: »Živio je u svijetu, ali ne od svijeta«. On je antikonformista kada se radi o navikama, običajima, zakonima i propisima, osobito onda ako više nemaju smisla i više ničemu ne služe. Možemo dakle reći: Kristova je prisutnost bila sociološka i psihološka, a ne samo religiozna i moralna.²¹

Zanimljivo je zapažanje Galota. Svećeničko levijevo pleme bilo je kastinski uređeno. Zato Krist nije njihova porijekla, kao Ivan Krstitelj. Time je dan znak da kršč. svećeništvo neće biti neka kasta sa svojim nasljednim pravima.²² Podnaslov jedne knjige jest: Bog je stvorio svećenika, a đavo kastu.²³ Dajući se krstiti od Ivana Krstitelja, kojega službena hijerarhija nije priznavala, htio se udaljiti od težnje ove hijerarhije. Nije židovska svećenička vlast bila prva koja se distancirala od Krista, već se Krist prvi distancirao od te vlasti. Parabola o milosrdnom Samaritancu rječito govori kako se Krist želio desolidarizirati od takve sociološke slike svećenika. Bio je protiv legalizma i juridizma, zbog čega su ga najviše napadali, a mjesto toga postavio je kao vrhovnu normu ljubav.²⁴

Takva je bila i svećenička prisutnost apostola. Imali su uzor u Kristu. Tu sociološku prisutnost bilo im je razmjerno lako ostvariti u njihovu narodu. Teže je bilo među drugim narodima, kada se Crkva počela širiti izvan vjerskih i kulturnih granica židovstva. Vrlo je očit slučaj s poganinom Kornelijem. Duh Sveti nije tražio od njega da promijeni svoje običaje, već da Crkva promijeni svoje, ovdje sam Petar apostol. (Dj 10, 1—11). Rječita je i svećenička prisutnost Pavlova. On je od Boga predodređen, izabran između ljudi i poslan da propovijeda Evangjelje narodima. (Dj 13, 2...) Po snazi ovoga poziva i misije stavlja sebe u sociološku i psihološku prisutnost među ljudima u svrhu evangelizacije, u čemu se očituje i njegova apostolska prisutnost.

U gornjim navodima svećeničke prisutnosti Krista i apostola u svijetu kao i u tekstu dekreta: 3 redak 8 i dalje koji glasi: »Prezbiteri se Novoga Saveza doduše po svom zvanju i ređenju na neki način odabiru unutar Božjega naroda, ali ne da se odijele« (3, 8sl) opaža se neka dijalektika i napetost u takvoj prisutnosti, između konformizma i antikonformizma, što je dio svake svećeničke egzistencije.²⁵

²⁰ GS — Gaudium et spes, 22 b; 32 b; Dokumenti, KS, Zagreb 1970.

²¹ MIDALI, M., navedeno djelo str. 441.

²² GALOT, J., *Visage nouveau du prêtre*, Duculot-Lethielleux, str. 34.

²³ *C'e un domani per il prete?*, naslov.

²⁴ GALOT, J., *Visage nouveau du prêtre*, str. 34.

²⁵ MIDALI, M., navedeno djelo str. 444.

Dijalektika i napetost svećenikova života u svijetu očituje se u slijedećem: Po svom zvanju i misiji svećenici se odabiru i razlikuju od ostalih ljudi, ali nisu separati, odijeljeni. Odabrani su kao što se inače ljudi odabiru za pojedina zvanja i ujedno razlikuju po istom zvanju i misiji. Razlikovanje i posvećenje je u funkciji poslanja. Posvećen je za dotičnu službu i po tom se razlikuje od drugih. Otac je posvećen za ženidbeni život i po tome se razlikuje od onih koji nisu oženjeni. Ne razlikuje se sociološki. Profesor, diplomata, inženjer posvećen je u misiji svoga zvanja i on se po tome razlikuje od drugih, ali nije odijeljen od drugih. U tom smislu treba tražiti demitizaciju i desakralizaciju svećenika. Njegovo zvanje nije ništa uzvišenije od ostalih zvanja. Kad PO u 11. pogl. kaže da se vjernicima stavlja »pred oči uzvišenost i potreba svećeništva«, onda time misli reći samo to da je to zvanje uzvišeno i potrebno kao što su uzvišena i potrebna i sva druga zvanja i službe u izgradnji Kristova tijela. Karakteristična bipolarnost Bog — svijet, odnosno ulaženje Boga u svijet i približavanje svijeta Bogu, koja se očituje inače u životu svakoga kršćanina, samo je i posebno uočljiva u životu svećenika zbog njegova specifičnog poziva i misije.

Ta bipolarnost i napetost nalaze se u PO 3 redak 11: »Ne bi mogli biti Kristovi službenici kad ne bi bili svjedoci i djelateli nikog drugog života osim zemaljskoga, ali ni ljudima ne bi mogli služiti ako bi im ljudski život i prilike ostali strani.« Svećenik naime u prilagođivanju ljudima ne odbacuje smisao za svoju misiju, već za jedan određeni socijalni položaj i tip života koji ga odjeljuje od ljudi. Na primjer: odijevanje, način života, distanciranje, iskazivanje počasti kao nečem ili nekom svetom. Svećenik ne provodi sekularizaciju svoje savjesti, već sekularizaciju svoga prisustva u svijetu. Svećenici ne sačinjavaju neku homogenu sociološku grupu, već, da bi mogli ispuniti svoju misiju, pripadaju onoj sociološkoj grupi u kojoj izvršavaju svoje poslanje.²⁶

Razmišljajući o toj dijalektici svećenikova života i potrebi desakralizacije i deklerekalizacije, dobro je navesti i mišljenje mons. Ilića, koje navodi Galot: »U ovom novom shvaćanju službe jasno se pokazuje težnja da se izbriše razlika svećenici-laici, ili da se svede na najmanju moguću mjeru. Sakramentalna služba zaređenih laika pomaže nam da novim pogledom sagledamo tradicionalnu opoziciju crkvenjaka i laika u Crkvi. U mjeri u kojoj budemo nadišli ovaj koncept, postat će nam evidentniji i jasniji njegov prolazni karakter. Kada Koncil daje pregled historijskog razvoja posljednjih stotinjak godina, definira svećenike i laike sa dva odijeljena i precizna dokumenta. Budućnost će iz ove očite antiteze stvoriti novu sintezu koja će nadići sadašnje kategorije.«²⁷

Napetost o kojoj je ovdje riječ osjeća se također i u odnosu na građansku vlast. Krist je za svoj odnos prema ljudima uzeo parabolu o dobrom pastiru. Time je isključio bilo kakvu usporedbu s građanskom vlašću, a svojim je apostolima izričito zabranio da se odnose prema ljudima na način građanskih vlasti (Iv 10). On nije pretendirao na naziv oca. On je objavitelj Oca (Iv 10, 22), a sebi je među nama postavio jedno drugo, horizontalno mjesto. Apostole zove prijateljima (Iv 15, 15),

²⁶ BOUCHEX, R., navedeno djelo, str. 350.

²⁷ GALOT, J., navedeno djelo, str. 17.

a poslije uskrsnuća i braćom, jer je njegov Otac postao i naš Otac (Iv 20, 17).

Navedena dijalektika svećenikova života ne vrijedi samo unutar Božjega naroda. Ona se proteže na sve ljude. PO 3 u retku 9 »nervozno veli«²⁸ da se prezbiteri ne odijele od Božjega naroda niti »od ikojeg čovjeka«.

Slijedeći misao o dijalektici svećenikova života u Božjem narodu i svijetu, teolozi redom pozivaju na forsiranje promjena, na mijenjanje struktura i odnosa koji bi ublažili ili odstranili nepotrebna stanja koja prouzrokuju napetosti. Laplace misli da je u tom prevratu nužna avantura, jer izbacuje svećenika iz lažne sigurnosti sterilnih struktura, pročišćava njegovu vjeru i pouzdanje u Boga, oslobađa ga pastoralnog voluntarizma i apstrakcije u djelovanju stvarajući bratske odnose s ljudima.²⁹

Uz ovaj dijalektički momenat u PO 3 javlja se još jedan a taj je da se prezbiteri odabiru a ne odjeljuju od ljudi. U tom smislu Galot poziva na potpuno solidariziranje s ljudima, u toj solidarnosti treba da se izvršava vlast, bez ikakve potrebe distanciranja od ljudi, da se postavi na njihov nivo.³⁰ Duquesne ukazuje na pomanjkanje takvog solidariziranja osobito s radničkom klasom, zbog čega je i došlo do otuđenja radničke klase od Crkve.³¹ Taj duh kaste ili privilegirane klase išao je tako daleko da su svećenici i biskupi držali stanovište da laici u Kat. akciji nemaju svoje vlastito poslanje i izvorno već da ga primaju od svećenika.³² Bouchet piše: vrijeme se izmijenilo. Ljudi su postali svjesni svoje autonomije i svojih prava. Crkva ne želi s njima postupati više paternalistički. I svećenici se neće više odnositi prema ljudima paternalistički, već kao braća, kao sluge, prvi odgovorni za ljubav među kršćanima i kršćana među ostalim ljudima.³³

Svećenik bi trebao biti svjestan raznih zloupotreba kroz povijest u tom pogledu. Koncil u pastoralnoj konstituciji GS u pogl. 43 f kaže: »Što god povijest sudila o tim nedostacima, mi ih moramo biti svjesni i protiv njih se boriti da ne nanose štetu širenju Evandjelja.« Ovdje je vrlo važan pristup što ga očituje tekst. Koncil traži da se borimo protiv nedostataka ali ne zbog štete partijskoj pripadnosti svećeničke kaste, već da zbog toga ne trpi evangelizacija. Zato Koncil traži mobilizaciju svih a osobito hijerarhije.

Dekret PO ne govori o stilovima svećenikova života i o njegovim modalitetima. On daje samo smjernice, ostalo prepušta lokalnim Crkvama da one riješe za svoje vrijeme i za svoj prostor. Neće se vezati ni na jedan određeni stil života, da time ostavi otvorena vrata za izgradnju svećeničkog lika sutrašnjice.³⁴

Pitanje profesionalnih i neprofesionalnih svećenika također pripada ovom principijelnom dijelu socijalnog položaja svećenika u svijetu. Gledajući naše vlastite prilike, upitao bih da li je potrebno praviti problem oko toga hoćemo li rediti oženjene i zaposlene ljude za svećenike kada mi ionako gotovo i nemamo svećenika profesionalaca. Zar nisu

²⁸ SAGI-BULIĆ, T., *Svećenik kome da služi*, KS, Zagreb 1970, str. 41.

²⁹ LAPLACE, J., navedeno djelo str. 165.

³⁰ GALOT, J., navedeno djelo, str. 57.

³¹ DUQUESNE, J., navedeno djelo, str. 49.

³² ISTI, str. 50.

³³ BOUCHEX, R., navedeno djelo, str. 342.

³⁴ MIDALI, M., navedeno djelo, str. 457.

naši svećenici na selu ponajprije poljoprivrednici, koji se većim dijelom bave poljoprivredom a manje svećeničkom službom? Naši svećenici u gradovima zar nisu često više administrativci a onda tek svećenici? Isto tako svećenici profesori i administratori na raznim dužnostima centralnih ustanova. Neki od njih uopće nemaju neke konkretne zajednice kojoj bi predsjedali i koju bi okupljali. Da li takvi imaju razlog svoje svećeničke egzistencije? Smatram da bi se bez većih poteškoća inoglo prijeći na ređenje oženjenih laika koji će ostati u svom zvanju i uz to obavljati svećeničku službu. U zadnje vrijeme teolozi ne naglašavaju toliko svećenike-radnike koliko radnike-svećenike. Galot misli da postoje razlozi da se i zaređeni svećenik uposli da tako postane svećenik-neprofesionalac. Razlozi: njegovo uzdržavanje, zdravlje, socijalni motivi, apostolski cilj i ugled, pomanjkanje svećeničkog posla koje dolazi zbog loše raspodjele svećenika sa strane biskupa.³⁵

S time u vezi postavlja se pitanje svih crkvenih služba, pa i svećeničke, »ad tempus«, parcijalno, na određeno vrijeme, prema zakonima izbornosti i reizbornosti. Takav način usluživanja bio bi potreban radi dinamike života zajednice Božjeg naroda koji bi za sobom povukao čitav niz lančanog djelovanja u svim pravcima, što bi opet Crkvu činilo prisutnijom u suvremenom svijetu.³⁶

II. EKONOMSKI ŽIVOT SVEĆENIKA

Dekret PO govori i o ekonomskom životu svećenika u pogl. 20, 21. Razmjerno mnogo. No to je dokaz realizma ovoga dekreta kao i dokaz da ova problematika nije ostala strana koncilskim ocima. Jasno, ovaj dekret ne daje rješenja, on daje samo smjernice na temelju kojih treba razmišljati i onda nešto učiniti prema mjestu i vremenu. PO nije u tim stvarima niti mogao dati konkretna rješenja, jer je ovaj dekret pisan za sav Božji narod u cijelom svijetu, koji živi u raznim sociološkim, kulturnim i vjerskim prilikama.

PO 20a govori o pravu uzdržavanja: »Prezbitere, posvećene službi Božjoj, njih koji vrše povjerenu dužnost, ide pravedna plaća.« Tu treba primijetiti nekoliko stvari. Talijanski tekst govori o pravu na uzdržavanje svećenika koji su »pienamente«, tj. potpuno posvećeni svojoj službi. Ne kakvigod radnici, već radnici koji ozbiljno rade svoj posao. U tom smislu treba shvatiti i Lukine riječi: »Radnik zaslužuje svoju plaću« (Lk 10, 7). Ne tko god, već pravi radnik. Isto tako i Pavao: »Jednako je Gospodin naredio onima koji navješćuju Radosnu vijest da od Radosne vijesti i žive« (1 Kor 9, 14). Pavao dakle pretpostavlja da će svećenik ozbiljno širiti Radosnu vijest, ne samo za vrijeme nedjeljne mise već također u katehizaciji, posjećivanju bolesnika i staraca, obavljanju raznih liturgijskih čina u obliku kerigme, a ne jednostavnog rituala, totalnom angažmanu u zajednici u vidu direktnog i indirektnog apostolata. Ozbiljan dakle rad daje pravo na uzdržavanje. To što je u povijesti bilo često puta osporavano to pravo, a koje nam sada čini tolike neugodnosti, ima svoj uzrok i u tome što svećenici nisu ozbiljno shvatili svoju misiju i što su se profesionalizirani svećenici bavili mnogim drugim stvarima a najmanje evangelizacijom: uzdržavanje zemlje,

³⁵ GALOT, J., navedeno djelo, str. 159.

³⁶ SALAUN, RENÉ, *Prêtres à temps plein ou temps partiel?*, Vocation, br. 251, 1970, str. 354.

zgradâ, uzgojem stoke itd. Koncil stavlja izvan diskusije načelo: »živjeti od oltara«. Pavao kaže: »Ako smo mi vama sijali duhovna dobra, je li nešto veliko ako požanjemo vaša zemaljska dobra?« I Pavao stavlja ovo načelo izvan diskusije no pod uvjetom ako mi zaista sijemo duhovna dobra. Drugo je pitanje da li je to oportuno u određenom vremenu i prostoru. Možda nije danas oportuno pozivati se na to pravo, kada ga nitko ne priznaje ili ga ozbiljno ne uzima zbog raznih uzroka među kojima je i taj da ni Crkva u ovim našim krajevima, a onda ni svećenici, nije postupala s materijalnim dobrima u duhu Evandjelja, tj. nisu joj u prvom redu bili na brizi siromasi već drugo.

PO 20 govoreći o dužnostima uzdržavanja smatra da vjernici imaju pravu obvezu uzdržavati svećenika. Dakako ako nije svećenik drugačije osiguran: s plaćom kao radnik, namještenik, profesor, poljoprivrednik. Ne smije se ispustiti iz vida da se Koncil ne obraća u toj stvari svim ljudima naprosto, već samo vjernicima. Ovdje se misli na vjernike u užem smislu, na one koji ostvaruju zajedništvo, a ne naprosto na sve, koji, premda i kršteni, vjerski život uopće ne prakticiraju. Suprotni postupak ne bi sigurno djelovao u cilju evangelizacije, pa ga zato ne možemo ni prihvatiti.

PO govori i o načinima uzdržavanja svećenika.

S obzirom na doprinose prigodom dijeljenja sakramenta i obavljanja pastoralnih službi, koji mogu biti slobodni ili tarifni, Koncil stoji na stanovištu da ne treba novac vezati uz bogoslužne i pastoralne čine, pa niti uz misu, jer se time produljuje stanje koje sigurno ne djeluje pozitivno na odgoj vjere kod ljudi. Ljudi traže od svećenika da za primljeni novac izvrši sveti čin, a oni sami ostaju potpuno pasivni, jer oni nisu plaćeni. No problem je u tome kako će živjeti oni kojima je to glavni izvor prihoda.

Crkvena desetina, koja vuče svoje porijeklo iz SZ-a, stvarala je prigodu za česte napetosti između svećenika i vjernika, a u bezbroj je literarnih djela opisana kao nešto vrlo negativno. Iz te je desetine evolvirao jedan drugi oblik: skupljanje za svećenike u naravi ili novcu, za vrijeme blagoslova kuća ili u koje drugo vrijeme. To je nešto bolji oblik od crkvene desetine, jer je koliko-toliko slobodan, premda bi se i o tome moglo govoriti. No i taj je način danas odiozan, nemoguć, jer ne koristi evangelizaciji.

Crkva je cijenila darovnice i testamente nepokretne imovine. Odatle su se rodili beneficiji, nadarbine, koji su postali tako velik teret Crkvi da je Crkva u mnogim krajevima izgubila smisao evangelizacije i misijskog poslanja. Koncil želi radikalnu promjenu u toj stvari. Kod nas je taj proces već započeo. No ne našom voljom, već nužnošću historijskih datosti. Taj bi proces trebalo dovršiti, da se Crkva može mirno dati na evangelizaciju. No još uvijek ima i takvih koji smatraju da Crkva ne bi bez toga mogla živjeti.

Nadarbine su kod nas stvorile, barem djelomično, ljestvicu boljih i loših župa, ne dakako po radu ni pastoralnoj fizionomiji, već po stupnju primanja. Da li se nešto takvo može još u ovo naše vrijeme naglašene jednakosti tolerirati?

U nekim je zemljama način uzdržavanja svećenika riješen pomoću državne plaće kojoj je izvor u crkvenom porezu.

Zatim, dobrovoljni obiteljski doprinos, dobro i moderno organiziran, određen ili neodređen, što ga vjernici dobrovoljno daju noseći ga osobno ili poštom. Mislim da bi kod nas pomalo trebalo prijeći na ovaj sistem. To ne bi bilo u nekim pokrajinama baš lako provesti, no mislim da bi se pomalo izgradio mentalitet za jednu ovakvu vrstu uzdržavanja. Ovaj način ima prednost pred ostalima: nov je pa još nije apostolski frustriran, slobodan je i dobrovoljan pa ne stvara napeitosti, odgaja vjernike da misle i vode brigu za zajednicu. Da bi taj način bio ujedno i evangelizacija, potrebno je da cijela zajednica ima uvid u primanja i izdatke, da taj cijeli posao ne vodi svećenik, već da ga vode laici, koji su u toj stvari ionako sposobniji i kompetentniji. Ako naime imaju dužnost uzdržavanja, onda imaju i pravo znati što se s tim novcem događa. Kad bi se to uspjelo ostvariti, svakako bi mnogi naši izdaci išli drugim kanalima.

PO u 20a govori o jednakosti u uzdržavanju: »Plaća svakoga pojedinoga — imajući u vidu narav same službe te prilike mjesta i vremena — neka načelno bude jednaka za sve koji žive u istim prilikama.« U tom pogledu vlada kod nas velika zaostalost. Krivnju snose zajedno i biskupi i svećenici. U nekim krajevima tolika je razlika između bogatih i siromašnih svećenika da dolazi do skandala bogatih u Crkvi siromaha. I to ne na jednom velikom planu, već na planu jedne male nacije, ili još manje: na planu jedne biskupije. Ovdje vrijedi načelo: više se ne traži milostinja bogatih za siromašne, već pravo siromašnih na dobra bogatih. Tragedija je u tome što mi, navjestitelji kršćanske pravde i zajedništva, uopće ne pomišljamo to ostvariti.

Da bi se ujednačavanje moglo ostvariti, bilo bi potrebno ispitivanje svakih pet godina. Zatim kontrola da se ništa ne ostavlja rodbini. Dakako da bi to trebalo vrijediti za sve članove prezbiterija.

PO nadalje iznosi da socijalizacija dobara nema za cilj da služi samo jednoj lokalnoj Crkvi, već općem dobru.

PO govori također o praznicima i o jednom slobodnom danu u tjednu. Iznosi to kao uvjet za pravilan rast u svakom pogledu.

PO u br. 21 predlaže i direktive za rješavanje ekonomskih problema svećenika:

1. Centralizaciju dijecezanske blagajne prema primjeru prve Crkve koja je sve imala zajedničko (Dj 4, 32). Dapače, PO misli da bi uvijek valjalo imati kao uzor prvu Crkvu: da se svakom pojedincu daje prema njegovoj potrebi. Uzor prve Crkve vrijedi osobito tamo gdje uzdržavanje svećenika ovisi o doprinosu vjernika. S tom centralnom blagajnom upravljaju zajedno biskup i svećenici uz pomoć laika. Laici bi mogli potpuno preuzeti blagajnu u svoje ruke, no kler se često puta boji da laici ne bi upoznali njihov džep. Takva blagajna imala bi slijedeće kanale za svoje izdatke: biskup, kler, siromasi, zgrade i pastoralni pothvati. Uz to takva zajednica ne bi se smjela zatvoriti u samu sebe, već izaći iz svojih lokalnih granica, da svoj doprinos dade za cijelu Crkvu.

2. Blagajnu solidarnosti. PO 21a: »Neka se dostatno providi za zdravstveno osiguranje kao i za dužno uzdržavanje, bolesnih, invalidnih i starih svećenika. A kad se ustanova osnuje, neka je svećenici u duhu solidarnosti podupru...« Ovdje se radi o dvije stvari: o potrebi takve blagajne i o nužnoj solidarnosti bez koje takva humana ustanova ne bi

mogla postojati. Da bi ova solidarnost mogla doći do izražaja u većem stupnju, valjalo bi i tu blagajnu učiniti vidljivom svima. Rukovodstvo te blagajne moralo bi preko biltena ili osobno polagati račun svećenicima da znadu sudbinu blagajne i da je pomognu svojim savjetima. Dakako da tu blagajnu ne bi trebao voditi neki dignitarac, već sposoban čovjek, bio on svećenik ili ne. PO savjetuje da bi se takve ustanove povezivale radi svoje efikasnosti na nacionalnom i internacionalnom planu. Takva solidarnost omogućuje svećeniku potrebni prostor slobode u njegovoj misiji i potiče ga na ozbiljnu i racionalnu upotrebu novca. Ne može se naime dobiveni novac upotrijebiti po miloj volji, već prema nakani darovatelja, makar taj bio ne znam kako bogat i nepoznat. Prema tome, s dobivenim novcem, da li na nacionalnoj ili međunacionalnoj bazi, svejedno, ne bi se smjelo ništa poduzimati bez znanja i suglasnosti cijele zajednice. To se osobito tiče onih crkava koje imaju novaca iz svojih ili drugih fondova pa ga troše neplanski i neracionalno. Kako se može protumačiti i na koji način opravdati da jedna crkva kupuje peto zvono, treći manual na orguljama, skupocjene lustere ili nešto drugo što nije pitanje egzistencije dok druge crkve, bez svoje krivnje, nemaju ni krova nad glavom? Kako se može opravdati gradnja luksuznih župnih stanova i vikendica dok nema vjeronaučnih dvorana i prostora za bogoslužje? Dalje neću nabrajati, ali su stvari više nego uznemirujuće. U takvim slučajevima valjalo bi vidjeti crkveni-biskupski autoritet na djelu, a ne da se bave time da li je izvršen svaki i najmanji često puta nepotrebnim liturgijski propis (da li svećenik nedjeljom svoju zajednicu pozdravlja sa »dobro jutro« i »dobar dan« odakle bi trebala žena u liturgiji u crkvi prenositi Božju poruku...).

Smatram da bi svaka biskupija morala imati plan izgradnje i plan pastoralnih pothvata za cijelu biskupiju, za više godina, sa stvarnim budžetom. Sa svime bi trebala biti upoznata cijela zajednica, koja bi tada bila i odgovorna. Jedino se na taj način novac može pametno i planski upotrijebiti.

Osvrćem se i na građansko socijalno i zdravstveno osiguranje. Mislim da je došlo vrijeme da se ozbiljno priđe i tom problemu. Slovenija je već učinila taj korak. Pomalo je smiješno da su na nekim našim župama osigurane i katehistice i domačice, a samo svećenici nisu. Tim i takvim osiguranjem zbacilo bi se s dnevnog reda i teško pitanje retribucije onim svećenicima koji su napustili svećeničku službu. Oni praktički nemaju nikakve koristi od svoga radnog staža i ne primaju nikakve odštete za uloženi novac u unutarnje biskupijske ili redovničke fondove. Prema tim ljudima griješimo često grijehom socijalne nepravde.

Da bi moglo doći do realizacije gornjega, a to je želja Koncila, dekret PO u pogl. 8 preporučuje vrlo gorljivim riječima zajedništvo ili neku vrstu zajedništva među svim dijecezanskim svećenicima. No ne samo među njima već općenito među svim prezbiterima jedne biskupije. Koncil želi da se i biskupi iskreno zauzmu za tu stvar, a ne da se možda boje takvih zajedništava u svojim dijecezama. Rad koji bi bio protivan tom koncilskom duhu ili koji bi čak suprimirao pokušaje te vrste, izgledao bi kao hotimično zapuštanje svećenika u duhovnom, intelektualnom i ekonomskom pogledu, da bi se s njima lakše manipuliralo.

Završavam ovaj referat sintezom obaju iznesenih aspekata svećeničkova života u svijetu, tj. socijalnog i ekonomskog. Rubni život, koji provodi velika većina naših svećenika danas, u odnosu na ambijent i društvo u kojemu se nalaze, teško se odražava i na području svećeničkova osobnog života. Ili se osjeća nedovoljno zaposlenim i bespotrebnim, bez mogućnosti da ostvari nešto od onih ciljeva za koje se dao zarediti i time ostao često bez ekonomske osnovice za život, ili frustrira svoj poziv otuđenjem u rivalstvu servisne kulturne službe, koja sve više prestaje biti stvar evangelizacije i apostolata, ali mu omogućava ekonomsku životnu osnovicu. I jedno i drugo povećava izoliranost svećenika od zajednice i društva. Dakako da ovdje govorim u prvom redu sa sociološkog aspekta iznesene problematike. Potrebno je tražiti nove sociološke oblike kako bi svećenik ponovno postao istinski član društva u kojemu živi, da time ispuni svoju glavnu zadaću: okupljanja Božjeg naroda i evangelizacije u suvremenom svijetu.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Vorträger spricht von der sozialen Stelle des Priesters heute. Im ersten Teil erklärt er auf Grund des Dekret »Presbyterorum Ordinis« (PO), die Rolle des Priesters in der heutigen Welt. Man kann heute den Priester nicht mehr, wie in der Zeit des Tridentinum, von der Welt in der er lebt unterscheiden. Der Priester findet sich heute wegen so einer falschen Auffassung am Rand der modernen Gesellschaft: er ist allein, isoliert, abgeworfen... Heute möchte die Welt den Priester unter sich haben: in der Welt lebend muss er das Wort Gottes verkündigen. Der Priester ist zwar »segregatus« (Heb 5,1), aber nicht segretatus von der Welt, sonder segregatus für die Evangelisation der modernen Welt. Der Begriff »Welt« sollte man positiv verstehen: das ist die Gegebenheit die Christus durch sein Tod am Kreuz geweiht hat und nicht eine Gegebenheit die Gott feindlich gegenübersteht.

In zweiten Teil analysiert der Verfasser die heutige ökonomische Lage des Priesters bei uns in Kroatien. Diese Lage ist auf Grund einiger historischen Verwandlungen bei uns besonders speziell. Es gibt zu viele Unterschiede im Lebensstandard einiger Priester (reichere Pfarreien und ärmere Pfarreien). Er gibt einige Vorschläge um dieses Problem im Geiste des zweiten Vatikanum zu lösen.